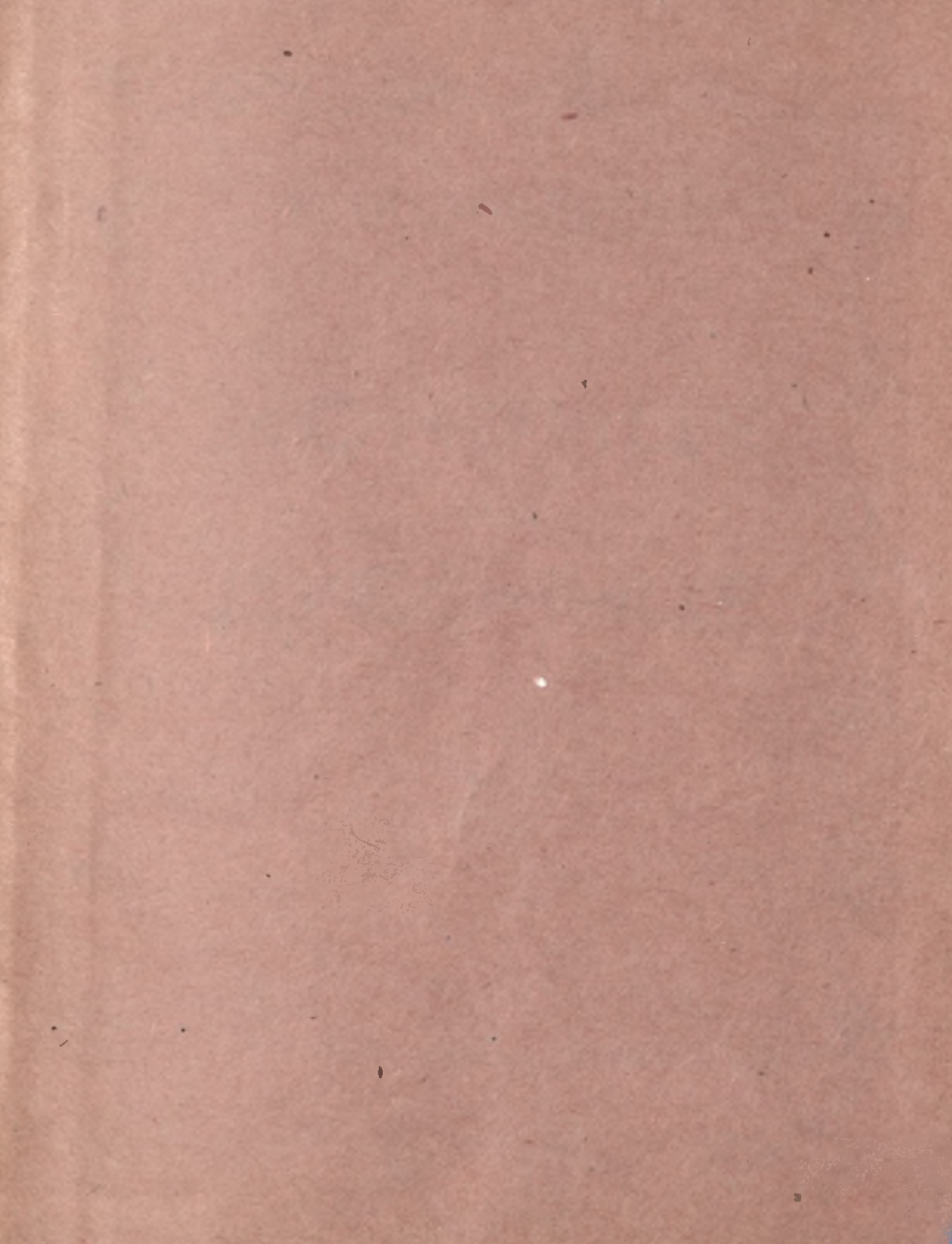

452

152

БРАНА МИТРОВИЋ

ИСКРИЦЕ
ИЗ
ДУБОЧИЦЕ

ЛЕСКОВАЦ 1935.

Б Р А Н А М И Т Р О В И Ћ

ИСКРИЦЕ ИЗ ДУБОЧИЦЕ

ЛЕСКОВАЦ, 1935.

Б Р А Н А М Е Т Р О В А

ИСКРПНИ ИЗВЕШТАЈИ

ГРАФИЧКИ ЗАВОД „С О К О“ — ЛЕСКОВАЦ
ТЕЛЕФОН БР. 11

У штали су га нашли здрвењеног

Имао је око шездесет година, четвртасго мали, беле главе и снежних бркова. Сав надигнут од многих крпа, никад није био друкчији. Ноге су му биле такође омотане крпетама. Предњи део панталона му је покривала стара полутина цака, а уши и теме притискивао мастан, црн шешир без одређеног облика, испод кога се једва видело ситно округло лице с побелелим очима. Његов изглед је пословички употребљавала већина варошких жена, без обзира да ли су грдиле распојасану децу или занемарене мужеве.

У целој вароши, па чак и у околини, није било занимљивијег предмета од њега.

Нико није знао кад је и одакле дошао, ни од када је он у неку руку постао занимљива својина целе вароши, јер нико није ни мислио на то. Без разлике пола и узраста, од најмањег детета на ногама до најстаријих трбушастих дућанџија и румених одборника, сваки је био присан са њим и полагао право на њега. То је сваком било потпуно јасно, да логичино ни један онда ни мислио није на порекло Панетово или на њега. Нико не би знао рећи и зашто је сваки с правом био иронично срдачан с њим, јер то није ни имало никакве везе с Панетом. Пане је Пане, и шта се кога тицало што је и зашто је он Пане, — главно је да је то

ту он. Једна ствар је, до душе, мало реметила тај однос међу Панетом и вароши, али је то остајало као чињеница која својим значењем представља само нешто што се догодило, али што више нема значења. Једном је напрасни и намргођени Пана својим штапом, у место да погоди несташка који га дирао, сломио једном јарету ногу. То је покренуло веселост читаве варошице.

Са собом је увек носио своју дебелу батину, од које се није одвајао ни при спавању. Могли су му узети шешир с главе, и ако је он обично био натучен толико, да је ободом превијао и поклапао ушне шкољке; штап не. Изгледа да би пре и све дао него што би допустио да се он одвоји од његове песнице. Деца, па и старији, могли би га у свему другом преварити, само не у томе. С њим је он и падао, и спавао, потпомагао се и једино с њим био друг. Кад се већ био погнуо од толико пренесених цакова, и од година и борбе, очи су му већ сасвим побелеле. Једва је на њима по нешто назирао. Тада му је пријатељ — штап био једина потпора и сигурност. Или у летња топла, прашњива предвечерја, кад би за њим — док се погнут тетурео на одмор, бео од брашна и изнурен — јурила дечурлија, једино их је његова батина могла држати на одстојању. „У—а—а! Пана искршија на јаре ногу. У — у — у!“ Он их није видео, али је с батином у подигнутој руци осећао њихове прилике даље од себе. Одмиче свом преноћишту, одморишту — топлом још ђубрету у општинској шта-

ли, — љутито, немоћно сикћући псовке. У његовој руци, та дебела батина се дизала против свакога без разлике, ко год би дирнуо у њега — Панета. Колико пута би га позвали у неки дућан да понесе што или оде некуда. Улазио би ћутећи, мирно, сав увучен у себе. Али кад би се из близине, или из ког оближњег дућана чуло потсмешљиво: „У — уу, Пане!“ батина се усправљала у његовој руци. Напињао би слух, и мрачно претећи очекивао налоге.

Изгледа као да никад не болује, и као да у ствари за њега не постоји разлика у добима. Сваком се чинило да је он увек на улици, у послу, било кога на улици или не. Догађало се, до душе, да за кратко време нестане некуда Панета. Изгуби се, завуче се због хладноће негде, или што друго, и не појављује се. Тада се у вароши по неко сети њега, али убрзо и он заборави да се Пане више не виђа. Тек кад се опет на улици појави, нешто слабији и непоузданији, људи се сете да њега није било. И опет по старом. Људи га чак, старији, питају и где је био, да није имао неку авантуру. Поново се занимају њиме као са својим малим мачићима код жуће, кад год нису зловољни и имају слободног времена на расположењу. И тако недељама, месецима, годинама.

Целог дана је падао свеж, бео и крупан снег. Пане никако није излазио из своје штале, шћућурен у једном њеном углу међу најразличитијим кр-

пама свог лежаја. Нешто тешко га је притискивало у грудима, загушивало. Није јео: крај њега је лежала отворена торба с комадима хлеба, колача и свега онога што се донесе с гробља.

Тек предвече се он дотетура до „Београда“. Кафеџија је седео до фурвне и грејао се, а двојица су играли карата за оближњим столом. У полу-мраку, иза прљавог келнераја, келнерче је прало чаше.

— О, ча — Пане, куде си то то'лко време? — дочекао га је кафеџија. — Ја па помисли кој знаје што је с тебе!

— Ништо неје, газда — Ване, салте је много студено, па ми се не искача, — говорио је Пане уперених белих очију. Нема се куде виће, мора да се мреје.

— Немој, бре ча — Панто! Па несмо ми још тол'ко стари! А к'д остаримо, општина ће ни на-праји по јед'н убав сан'дк, па од мерак да легаш...

— Ех, ш'ће ми мене убав санд'к газда—Ване? Неје тој за мене! К'д умрем, нека ми турив једну даску одоздол, једну одозгор — доста је тол'ко. За л с'м за живот ми више имаја? Несам ни тој имаја...

Изјутра га је општински рабација нашао у штали здрвењеног. Батина је лежала даље од њега, а шешир му је био навучен преко очију. У вароши се њега сетили тек после дугог времена, кад се он заиста није више појавио.

Ноћни јади

Она изађе напоље.

Зрочно се, пуно блиставих звезда, свијало дубоко тамно - плаво небо. Пун, насмејани месец је озаравао топлу летњу ноћ, пуну нејасних шапата. Дрвеће је тихо шуштало.

Висока, сува старица, обавијене главе црном шамијом. Дугачка сенка се опружа поред ње преко разливене месечине. „Нема га“, шапће. „Да се неје па запило нигде!“ Излази из дворишта и креће се уским сокачетом. Поред ње игра изломљена њена дугачка сенка. С тихим шумом расклапа над њом гране стари дуд. Негде у даљини је залајао пас у мир око ње. Скупља обрве, и зеницама пробија сенке што су се укрстиле преко сокачета. Одједном се зауставља. Баш при улазу у сокаче, црнело се нешто прострто по давно отсеченом деблу, које комшија колар већ месецима ту чува.

Она се стресла.

„Зар туј, црни сине?“ вриснула је пригушено. „Па да се јутре људи смејев и на тебе и на мене!“ Он се није помакао. Качкета му је лежала крај ногу. Упртих колена о земљу, разбарушене прљаве косе, с главом у рукама је лежао преко дебла. „Дуне!“ викнула га је, дрмајући његово омлитавело тело. „А—а...“ прогунђао је он, отимајући се ка деблу. „Шћеш бре туј, црни синко? Зал те неје

срамота-а од људи, од мене, од жену ти? Које ће јутре да рекнев људи к'д те видив — домаћин човек? Ајде дома да спијеш, доцна је виће, не ваља такој“... завршила је помирљиво. „Не-ећу“, процедио је он тешко.

Она је планула нагло. Већ је подигла руку да га удари, али се стишала. Шта ће? Он је већ муж у годинама, срамота је да га туче. А сваког часа може неко наићи! „Еј, синко, никад се не напија... Докле ће овакој пуст да си? Жењет си, у године човек, треба да се опаметиш виће. Ајде дома, чека те Данка!“ „Ко - ја Данка? Ја н... не зн...ам.“ „Твоја Данка, жена-а ти... Налокало се, па незна ни куде му је глава. Еј...“ „А — Данка! А — ајде...“ одлучио се он одједном. „Ајд, брго да не никој не види!“

Наместила му капу на главу, обухватила га и повела. У себи је сиктала од љутине. Мангуп, пијаница! Све што заради, попије, у кућу ништа не доноси. Море, стекла би севап ако би га ринула ту и оставила да цркне. Него, тврда је душа та пијаница, коцкар, ништа му неће бити, а сутра ће њена брига да пуца. Маслила је да ће се поправити кад га ожени, и довела му је девојку из оближње варошице. Али је он трећега дана отерао. После тога је сам довео ову Данку, садашњу жену која је заједно с њим надничила у фабрици. Али свој живот није променио. Опијао се и даље, готово свакога дана, остављајући жену без најнужнијих потреба, јер је трошио и своју и њену зараду.

„И неје толко што пије. Не му ваља много да га уфати...“ мислила је даље. „Но што, к’д га уфати, чашћује сви, врља паре...“.

„Та мрдни малко!“ вукла га је она и држала свом снагом. Он се саплитао, љуљао, мрмљао нешто кроз зубе све док га она није угурала у ниску собицу њихову и залупила врата за њим. Он се пружио преко собе уз туп удар и захркао. На удар, са јастука се подигла ситна и као детиња глава, бледа лица испод фабричке повезаче. На лицу јој се оцртао прво страх, затим буновност, и најзад знаци помирења с нечим, схватања. „Ти ли си, Дуне?“

Стубови беле месечеве светлости су пробијали прљава окна. Попац је упорно цврчао и једини реметио тишину. Она није видела ништа пред собом, јер се кроз један прозор месечина сва сливала на њу. „Дуне, ти ли си?“ поновила је још слабије. Тишина. Кошуља јој је на детињим грудима тихо подрхтавала. „Не, неје он...“ шаптала је. „Неће он да дође ноћ’ске“.

Бледа глава се опет спустила на шарени јастук, усне су се још једном покренуле као да су нешто прошаптале, капци се слипили. И сав је, измешан с летњом ноћи, поново обавио сву кућу.

К'д ће ти се ст'мни, баба-Станике?...

Мала, погрбљена баба са као јабука округлим лицем и црним очицама које су увек замагљене од суза.

На мршавим, помодрелим од хладноће ногама клопоћу јој нечије старе ципеле. Овештале туђе хаљине су јој превише комотне. Изгледа као да се кришом увукла у њих и ту тврдоглаво заузела место: рукави јој се пружили преко прстију, капут на леђима једним делом остајао празан (одмах се могло видети да га је некада испуњавало неко широко и веће тело). Из оквира мараме неодређене боје вири јој спарушено лице са плавичастим устима и од плача искривљеним цртама.

Дубока јесен. Хук ветра мукло прети улицама, подижући прашину и оштро шуштећи сагорелим лишћем. Језиво се дрмају широке хаљине око њезинога танког, сасушенога тела. Усне јој трепере од жалости, осамљености и зиме, готово би заплакала. Али задржава јецај у грлу, и даље вуче своје тестије од којих јој трну руке. Шапће нешто, што само у њеној души одјекује неким звуком, и плаче једино очима. Вукући ноге у великим ципелама, зауставља се пред вратима, уносећи судове с водом. У вече се враћа, повијена и скупљених руку у недрима, својој празној кућици.

У лепе дане је без свог великог капута и без плача на лицу. Остављајући трагове својих малих, испуцалих стопала у гратској прашини, она корача с неком стишаношћу. Али једва да штогод проговори, и никад се не смеје. Место смеха, кад се сви око ње смеју нечему заиста смешном, на њеном лицу се јавља укоченост.

Није се знало одакле је, а никога у граду није то ни занимало. Интересовало се, изгледа, само зашто је она таква. Због тога се, ваљда, градом и препричавало с респективном важношћу како је баба - Станика имала врло лепу кћер, Цвету. Та њена кћер је заволела за време окупације неког Бугарина и, по ослобођењу, побегавши с њим за Бугарску била негде на граници убијена. Покушали су од саме баба - Станике што да измаме, особито у теже дане. Зовнули би је унутра, посадили крај пећи која крцка и дали јој шољу топле кафе. А кад би баба - Станикин лик живнуо од тоpline, питали би је о кћери Цвети. Али је она увек упорно ћутала, и дизала се да изађе.

То је чинило још занимљивијом.

Као кристал чист зимски дан. Свеже беле пахулице су радосно трепериле, као лаки лептирићи.

Чекајући крај часме да на њу дође ред за захватање воде, баба - Станика је поигравала у својим великим ципелама. Дрхтаве, утрнуле прсте је узалуд гурала у продеране џепове старога капута. Рој зимских лептирића је све живље и гушће по-

игравао у зимско по подне. Девојке су се, уз звучан смех и вриштање, засипале свежим, меканим снегом. Она је мислила о своме топломе лежају код куће. Метуће крпе на ону рупу на прозору, па ће се утрпати. Бациће на себе све што има, да буде тешко, па нека ветар завија око куће и звони прозорима колико хоће. И идући даље за својим мислима, она је полугласно изговорила:

— К'д ће се ст'мни јед'нпут?...

Од једном се стресла од читавога праска смеха, који јој је прснуо крај самих ушију.

— Ха, ха, ха... Баба - Станика иска до вој се ст'мни. А, к'д ће ти се ст'мни, баба - Станике?

Посрћући под теретом својих судова чија јој се вода изливала на мршаве листове, она је клела:

— Да бог даде да ви се ст'мни, па никад бел д'н не видеде. Рана ве изела, што ме како кучики заједосте!

Глас јој се измешао са плачем.

Од тада је само по кућама, где би послуживала, нису дирали. Иначе, чим се појави на улици, одмах је прати неки глас:

— К'д ће ти се ст'мни, баба - Станике?

Она вуче своје судове и куне плачним гласом.

Град је, најзад, нашао њену вредност. Ово је баба - Станику начинило занимљивом све до краја, више него њена кћи Цвета, све док није нестала— умрла, шта ли?

Динча

Сразмеран, леп старац обелеле главе. На правилном лицу нечега благог и добродушног што осваја. Увек с добрим осмехом за све, и готов на ведру, веселу реч из баса, пуну неког чистог мира и човечанске љубави.

Живи у кући само са својом бабом, дугом и сухом старицом, такође добром као добар дан.

Некада им је кућа била пуне деце.

Динча је тада био зрео, снажан човек. У близини куће је држао пекарницу. Свакога јутра је пекао беле, миришљаве симите, које му је подерани дечко продавао дерући се још од зоре мртвим улицама; преко дана је пекао хлебове целе улице. Подвијених рукава црне кошуље и раздрљених маљавих груди, сам нешто црн и испрљан, по цео дан би седео за својом старом тезгом, крај гаравих устију пећи. Стављао би у врело гротло пећи, или вадио из њега, разне тепсије и тепсијице, хлебове и хлеччиће, које су му једнако доносили у току дана деца, жене, девојке, примајући за то грошеве или какво извињење да почека: „Мајка неје дома, отишла у дуван. К'д се врене ћу ти дам“. Гледао би на улици пролазнике, децу која су се играла у прабини, или би са довратка посматрао

какву изненадну живост иначе мирне улице: дерњаву деце која се играју кликера, свађу, тучу жена. Или би из црног удубљења, одмах изнад своје главе, вадио дебеле свеске романа: „Звер жена“, „Црна браћа“, „Невин осуђен“, „Жене осветнице“, „Џек трбосек“, и читао. Тушта и тма је тога прочитао — ни сам не зна колико. Од тога је научио лепше да говори, знао пуно корисних ствари које се само из књига могу научити. Жене из мале су долазиле да га питају за многе ствари, деца су га такође запиткивала, и он је свима лепо објашњавао. У недељу у подне би, и других већих празника, затварао своју пекарницу, облачио се готово кицошки — дубоке ципеле, шешир — и излазио у чаршију међу људе. Није никад за њега било питање да ли ће међу газде сести, јер је од већине њихове био боље обучен, важио као озбиљан имућан домаћин, и на гласу био као паметан човек, нјучан дух. Газде су га, сем тога, волеле и због његове веселе природе, доброга тенора и увек отворене руке. Зато би се, опет, готово сваке недеље Динча враћао кући по замирању целе улице, кад би касна ноћ и месечина отерали већ и последњу жену са сокака. Љуљајући се на ногама, затурена шешира и весео, певао би гласно, махао рукама, причао.

Годинама је његов живот тако текао мирно, тихо. Промене и разоноде су му биле само тих празничних дана. Каткада нареди да му у радњу не доносе ручак, и иде кући да руча. Тамо пуна

кућа деце: четири девојке и два јунака. Најстарији, Стева, момак у велико, његов је љубимац. Једна од девојака је већ удавача, друга је већ спремна за „полицу“. Док их посматра, његов лик постаје све озбиљнији. Скрива дубоко у себи осећање задовољства које га чисто подиже са седишта. Највише му поглед привлачи висок, стасит Стеван, одличан бравар. „Он је на мене!“ мисли гледајући како жена послује по кући уз помоћ девојака.

После, дошла је прва и највећа жалост. Најстарији син Стеван, његов љубимац и његова гордост, разболео се тешко. Предао је он радњу момку, даноноћно бдио на узглављем првенца. Узалуд. Једног сивог, натмуреног јутра је звоно ситно писнуло, оглашавајући смрт његовог најмилијег детета. Погнуо се од бола кад је схватио сву језовиту истину. Нешто га је проболо као ножем. И над пожутелим, окамењеним ликом, по коме су као сабласни жути лептири смрти играли одблесци воштаница, пролио је вреле сузе. Затим се смирио, ућутао. Мајка, сестре, брат, вриштали су за ковчегом, кад год би се уз мукли топот коњских копита чуло оно „Свјати Боже“, — свршетак свега. Лица су им била мртвачки жута. Он је ћутећи ишао, без плача. Исто тако се и вратио. Иза ове тешке жалости су дошле многе радости. Настала је удаја кћери, од којих је остала још само последња, добра кројачица, поред најмлађега Душана, доброг типографског радника. Али Динча као да се више није радовао. О свадбима би певао, играо,

говорио много, само као да све то није била његова радост. Није више ни друштво волео. Био је миран, без раније мушкости и сигурности. Косу му је почела шарати седина. Лик му је, губећи ранију одлучност, постајао више благ, добродушан. Још је чврсто стојао, али као да му је душа старела.

Рат. Три године осамљености и кубурења. Последње дете, син, у рату, ћерка по штогод зарађује шивењем. Пекарницу више није држао, и узалуд је неколико пута покушавао да је отвори. Више није могао као раније да ради, нити му је пак што полазило за руком. Нешто као да му је недостајало, или га нешто прогањало — није био на чисто. Пио је у велико. Кад се завршио рат, син га је затекао пијаног. Певао је блаженог лица црквене песме. С њим се поздравио као да су се скоро видели. Глава му је била сва бела, лице старачки благо и насмејано.

Сами њих двоје. Син у Београду, кћи удата. По свршеним главним пословима, излази он јутром у чаршију. Седи у кафаници до среског суда, заједно с још неколицином, и чека. Требаће неком писмени сведоци, и он ће се с којим од њих потписати крупним, неједнаким рукописом. За новац ће, који добије, ставити под мишку хлеб за себе и стару, док ће остало оставити „куде Млацу, под интириз“ за ракију. Ракија — хлеб, то му је нужан дневни оброк. Попије неколико чашица, опије се од тога, дође кући и пева док не заспи

све познате песме, световне и црквене. Грди га стара Ката: „Ћути, бре, што си се узбеснеја те не алосујеш, не спијеш? Да се смејев људи с тебе!“ „...Источника бесмртнаго укусите...“ пева он мирно. После спава као ноћу. Крикају и љуљају се врата под Динчом, али сандуци су јаки, и он мирно спава. После таквог сна се увек добро освежавао на бунару: „Охо-хо, б'ш, убаво! Та-а-кој!“ „Те-е, Динча се отрезнија“, кажу комшије.

Сагорева врео јулски дан. И ако свеже вече већ трепери изнад града, уз пријатан шум оживеог дрвећа и пригушено сиктање скакаваца, ипак још не попушта запара.

Ката и Динча поливају башту. Нагнут над бунаром, вади он кофе воде и пуни судове, поређане око бунара; Ката полива. „Виш', чим ја доћем, одма аир имаш!“ каже он сипајући воду. „Како па не! Боље да те нема, к'к'вси!“ „Јес, а кој ће ти вади воду, а?“ И док она разлива воду по исушеним лејама, Динча прича сам са собом, вадећи једнако воду: „Изгорело, све изгорело. Ако! Два динара стотина! Тике — искам да си имам у бачу. Огладним, па п'п! откинем, па с сиренце. А она љута, љута, — ољутила гу земља“. Затим, не мислећи ништа: „Бошке, помошке, печене кокошке; печене кокошке и карта вино! Хе-хе“, смеје се. „И карта вино!“

Ката оставља судове и улази у кућу. „Које ћеш тој?“ Пита је он застајући: „Да нараним свињу“. „Ако, и она треба да једе, зашто — после ће

ми њум“. Подбочен, стоји крај бунара и гледа по башти. Са великог, снажног дуда који лети сквпља целу малу, чује се нежни гугут сиве тице. Он је гледа с неким чудним, радосним сјајем лица: „Гу-гу-то, ма-ма-то, ку-де ћеш, у лој-зе“. Окреће се према свињцу, одакле се чује халапљиво роктање свиње. Нешто тричане каше је баба — Ката сипала свињчету и на главу. „Ако, такој“, каже он. „Заш’ да једе салте на уста? Нек’ једе малко и на грбину, на очи. Малко и на њи, тој ваља“.

Жена га грди.

Баба - Ката отишла мало једној од кћери у госте, па Динча остао сам код куће.

Био у чаршији, па се вратио да нагвири мало у кућу. Пуна башта пилића. Он их гађа грудвицама земље. „А - а, чекај да видиш! Пиу, пиу — јес, шћеш овде? Кој те викаја? Јелици во Криста креститесја, во Криста облекостесја. Ал’ се напимо — собајле јоште!“

Уређује по кући и разговара с кокошкама, пилићима, свињом, говори појединим стварима.

Дошли су му унучићи. Мршави дечачић краткик панталоница води за руку ситну, плаву сестрицу. „Куде је баба, дедо?“ пита. „Нема гу туј, шће ти?“ „Ништо, онакој“. „К’д је ништо, ајд идите си дом!“ и ради даље. Деца, међутим, остају, мушкарчић се пење смело на стару гранату дуњу пред кућом. Али се брзо скида, јер се чује Динчетов глас: „Бре, арамгутане ни јед’н, мајмуне, гориле! Одма’ да си се скинуја!“

Било је дивно летње вече.

Динча се ваљао у сокачету. Никако да устане и дочепа се довратка, до кога се ипак некако довукао. Најзад се махнуо свега: „Које ми и овде фали?“ помислио је и пружио се.

Звезде су весело трепериле на зрачноме своду, шапат летње ноћи се раскошно разливао.

Почео је да спава. Пријатност му се разливала по целој телу. „Б'ш убаво!“ мислио је. Одједном је осетио како га лагано нешто диже и носи, затим је осетио како га неко ударио: „...слепчо слепави, пијаницо! Докле ће ми крс' једеш?“

Сутра дан се пробудио. Прво се сетио синоћнице. „Тепасте ли?“ питао је сина и бабу. „Ако! Дајте ми да да једем, донесите ми вино, и па тепајте!“

Већ три дана како је Драга отишла од свога мужа.

Није знала шта више да ради, како да се понаша, да би јој живот постао бар мало сношљивији. И кад се десило још и то, она црвени кад се тога сети, није више могла. Сачекала је да он оде на посао, узела малу и тајом, рано с јутра да стара не би приметила, побегла својој мајци.

А она се ипак надала бар мирнијем, безбеднијем животу ако не баш неком знатном олакшању.

Старија, још предратна девојка, доста одавно оставивши за собом своје девојачко доба, учествовавши у удаци и неких млађих од ње другарица, она је још увек девовала по нужди. Није била толико ружна, — висока и права, округла и мала лица с неколико жутих пега које је покривала пудером, — колико мршава, приметно закрпљена врата, и сирота девојка. Исто тако се никако не би могло рећи да је била нека тупа, или мрачна девојка која одбија. Па ипак, ни сама није веровала да ће се кадгод улати. Нико на њу није обраћао пажњу, баш као да ничим није привлачила. По неко од познаника би почео да се шали с њом, да иде с њом и дира је, али кад би се осетио преварен у својим очекивањима да ће нешто добити

без каквог јачег обвезивања, повлачио би се и опет постајао само добар познаник. Она је све ово, ипак, стрпљиво сносила. Провевши кратко време код старије, удате сестре у Београду, научила је тамо прављење женских шешира. Хтела је да има неки занат у рукама, ако се баш не буде могла удати. Несвесно је у њој још тињала нада да ће се удати. Заборавивши попреке погледе брата, коме као да је заузимала потребно место у кући, радила би своје шешире и певала по цео дан. Лети, испод потамнелих грана старе дуње пред кућом сама или у друштву других девојака, рђавих дана— у својој уској собици са два прозора покривена дрвеним решеткама. Није хтела да мисли на оно, што ни најнапорнијим размишљањем није могла ни за длаку изменити. У њој ипак као да је живела нека потајна нада у какво изненадно решење. Јер, иначе се овако није могло даље остати. Брат јој за сада погледима само говори до иде, да му ослободи кућу, треба и њему. (Као да она заузима баш знатан део у њој?). Али једнога дана, кад се мање буде уздржавао, рећи ће јој и отворено: шта чека, што не нађе начина да се некако очисти из његове куће? Њему треба, а у својој рођеној кући не може да се окрене од тескобе.

Тада јој једне топле вечери летње, кад се вратила с корзоа на коме опет није ништа имала, пришао он. Средњег раста, али чврст и снажан као млади дуб. Комшије су били, раздвојени једва с неколико кућица посрнутих ограда, али она никада

није ни помишљала на њега. Он много није ни био код куће, стално лутајући по свету још од млађих година, и тек у последње се време задржао. Зачула се кад јој је пришао, али је намах схватила у чему је ствар. Говорио јој је о себи. Напутовао се, говорио је, нагледао света и нарадио само зато, видео како други живе. Сад хоће да има своју кућу, да заснује своје гнездо. Она је сирота али вредна девојка, он здрав и добар мајстор, па ће заједно нешто и стећи. Она је ћутала, гледајући у ивице свог филцаног шешира који је држала у руци. „Добро, ти размисли па ће ми кажеш!“ рекао је он поздрављајући се с њом. На лицу му је затреперио осмех. Она је замишљено ушла у кућу.

Дуго је мислила шта да ради. Да га одбије,— а учинила би то, јер га се бојала, — ко зна да ли ће имати другу прилику. А у кући је несношљиво, јер већ одавно осећа како је сувишна. Сада још и којекако, док има посла, али кад не буде могла да нађе посла? Хоће ли је брат трпети кад буде морао још и да је храни, заједно са оно двоје старих? Најзад, и сама она осећа како је другоме на врату. „Па добро, баш и да се удам за њега!“ Пристала је она у себи. Пред очима јој се створила полегла кућица с дограђеном собицом, црне разваљене ограде, подељена на њих три брата и мајку. Један од њих још и са женом и неколико деце. Добро, становаће у собици, у којој ће једва бити места за њих двоје. Па шта, није ни код мајке и мала нешто боље. Радиће доста, имаће разних теш-

коћа, али ће зато бити у својој кући, јести свој хлеб. Зар је код мајке било без мука? Највише су је плашили његови: чврста, вечито намргођена браћа, сува, као нож оштра његова мајка дугих зуба, због којих није никако могла сасвим да затвори уста. Нарочито те мајке њихове се плашила, од које су се прибојавале и саме комшике, и о којој се причало да је своју прву снаху отерала у гроб тајном ноћном тучњавом, да нико не чује. А ивер не пада далеко од кладе. Ко зна и он сам какав је. Свашта се и иначе прича о њиховој кући. Али се после умирила. Неће ваљда, није ово пустиња, чуће се. Само да буде своја, у својој кући, да не осећа више ничије неме прекоре.

Ипак, није му дуже рекла ништа сигурно, као да није још решила. Чекала је још мало, да види, можда се нечега није сетила, и ако је знала да ће бити онако како је први пут одлучила. Више пута су разговарали до касно у вече, ослоњени о до-вратак, па му је тек онда казала о одлуци. Кад је саопштила то мајци, дугој и спеченој старици, ова је само слегла раменима: „Шћу ти, ћеро, ти си најубаво знаш како ваља“. Брат је ћутао, а отац додао: „Арно, малко ће се изрипамо!“ Сами нису имали нешто више од тих речи да јој даду на путу за нов, брачни живот, јер су им раније кћери однеле и оно мало што су имали.

Венчали су се сасвим тихо, уз учешће само најуже родбине као да су начинили посету ком

рођаку о већам празнику. Брат јој није ни био на венчању.

Ближе се сада упознала са собицом, коју је раније само из сокака могла видети: била је мала, уска, полутамна, јер је кроз прозорчић слабо продирао светлост унутра. У њој су једва могли стати кревет, плехана пећ и две столице. Одмах другога дана по венчању су је облепљивали, спремајући је да их сачува сл зиме. Са задигнутим ногавицама изнад јаких листова, он је газио блато, она сипала воду, па му је после додавала леп, којим је он покривао пукотине по зидовима. С њом је поступио грубо. Најмању ситницу је морала да му додаје, да не би он устајао, да га изува и пере му ноге вечером, да једнако стоји над њим и бди над његовим жељама. Кад би је хтео, само би рекао одлучно: „Ајде!“ Она би се само скупила, послушна као јагње, нема од страха. Често би је сву стресао јачином свога гласа. Бар да је имала коме да се пожали или да су остали у кући добри били! Него, својој мајци није ништа могла причати — шта би од тога могла да има? — а девери као да су били непријатељи и једни другима, а камо ли не њој — туђој кости. Стара је, опет, била незадовољна њом стално, и само режала са стране. Излаза није било.

Кад је дошла мала на свет, сва ружичаста и пуна, он је њу први пут помиловао грубо по коси. Чим би дошао из радње, узимао је у окореле, црне руке нежну, мекану малу и играо се с њом.

Кад би је затекао међу женама на сокаку с малом у рукама, узимао јој је, а њу отсечно звао унутра. Био је миран, и као да она за њега није више постојала. Драга се само радовала томе. Али једне јесење вечери, док му се пушиле тек опране црвене ноге, а мала слатко спавала стиснутих песница, изненада је осетила како је понео на рукама. Узалуд је покушавала да се отме, није хтела, његове гвоздене руке су је силно држале. Угушујући болове, некако се ипак отела: „Је си ли луд, Јово? Шта ти...“ није још ни довршила, кад се његова окорела шака силно залепила преко њенога лица, да су јој писнула обадва ува.

Уз пригушен јецај, савила се у углу собице, и преседела ту целе ноћи, дрхтећи од страха и хладноће. Он се свукло, угасио лампу и мирно легао.

Сутрадан је побегла мајци.

Три дана ужаснога страха: ноћи без сна, дани пуни немог ишчекивања.

— Туго, мори мајке, које ћу ако дође? Мртву ће ме видиш — кроз плач је говорила, приљубљена уз мајку.

— Не се бој, чедо, ја сам туј. Арамија ни јед'н, разбојник, тој ли с'м те ја чувала, он да те расипује.

Драга се сва тресла.

Дан се већ клонио смирају. Трећи дан решавања, мука и стрепње. Баш је фабрика запиштала, кад је загрмела његова снажна прилика:

— Искачај ти мори, бегунке!

У снажној десној руци је држао колац од оградe, дебљине његове руке.

Она је, сва бела, с дететом на десној руци, излетела избезумљено из собе. Јован је мирно причекао на излазу и распалио позади. Уз цик, савила се она само, и пошла напред.

— Дом! Овде ли ти је кућа, а?

— Туго-о, утепаше ми дете-е... — запевала је стара, и стала викати: — Не дајте, утепа ми дете-е...

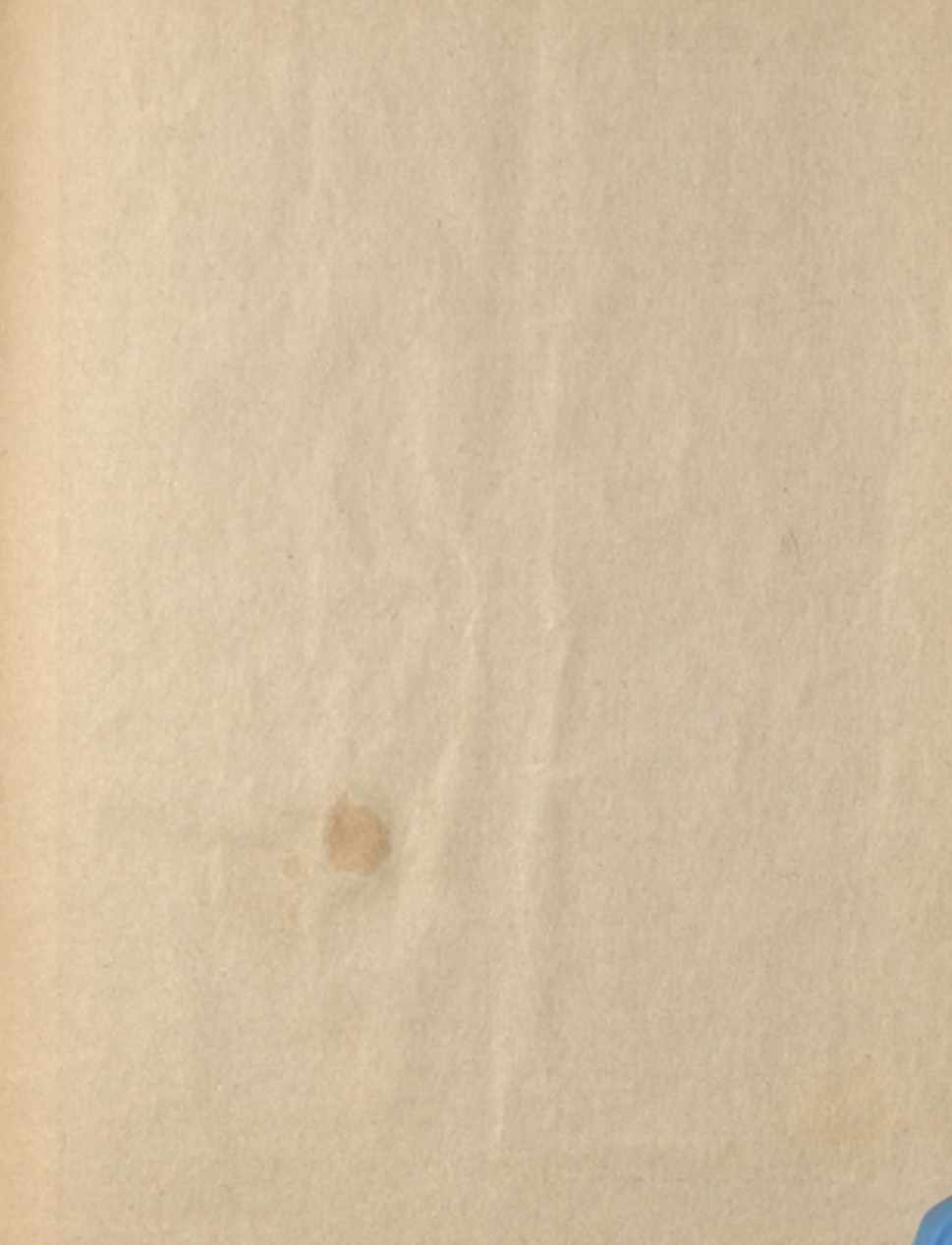
Он је овлаш распалио стару:

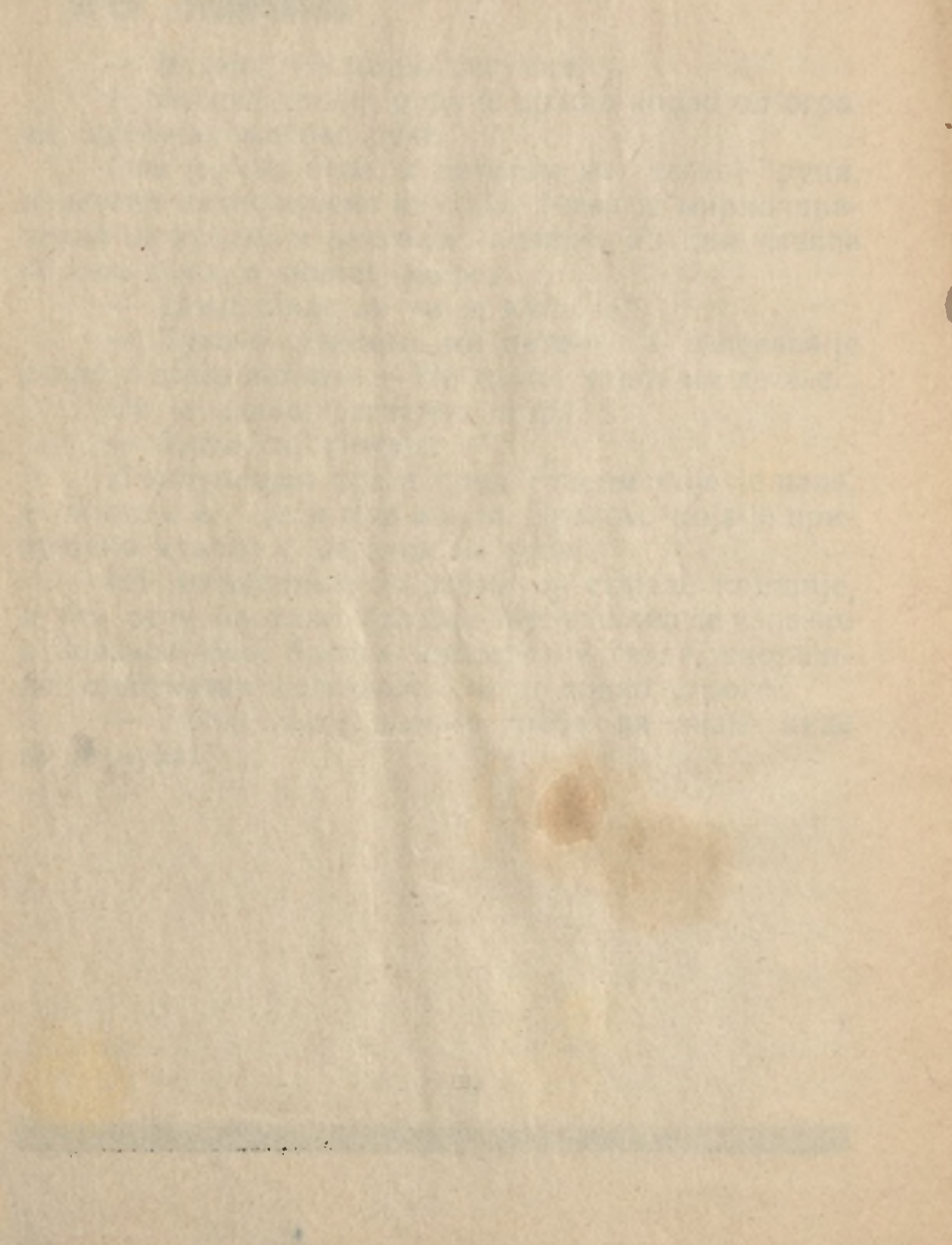
— Ћути ти, старке!

И залупивши врата пред старом која је пала, с коцем је пошао за Драгом, која је пригушено кукала с дететом на руци.

На двадесетину корачаја су стајале комшије, и без речи пратиле призор. Међу њима се налазио и Јованов ујак, бркати послератни газда, скорашњи општински одборник. Он је додао строго:

— Такој, такој, жена-а треба да знаје куде ву је кућа!

Цена 2 динара

